

COMPROMÍS SOCIAL I EVANGELITZACIÓ

Ramon PRAT I PONS

L'acció caritativa i social de l'Església pertany al nucli essencial de la vida cristiana, perquè la fe, que és fruit de l'encontre personal amb Crist, es manifesta en l'esperança, però no és plenament evangèlica fins que es realitza en l'amor.¹

La missió de l'Església en el món consisteix en l'anunci integral de l'evangeli que, tal com ho formula l'exhortació pastoral *Evangelii Nuntiandi*, consisteix en «la renovació de la humanitat, el testimoniatge, l'anunci explícit, l'adhesió del cor, l'entrada en la comunitat, l'acolliment dels signes i les iniciatives d'apostolat».² Aquesta és una tasca missionera que neix de la donació i la recepció de l'Esperit Sant la diada de la Pentecosta³ i és un compromís que no assolirà el seu objectiu fins al final dels temps.⁴

Aquesta tasca missionera de la comunitat cristiana s'anomena *acció pastoral* perquè, justament, és la realització concreta de la missió de l'Església en el món, com a «sagrament de *l'Esdeveniment Pasqual*»,⁵ actualitzada permanentment

1. Juan Alfaro, *Fe cristiana y hermenéutica*, Madrid: Ediciones Paulinas, 1969, pp. 39-56; Josep M. Rovira i Bellós, *Qui és Jesús de Natzaret* (Llibres a l'Abast 394), Barcelona: Edicions 62, 2005; A. Torres Queiruga, *A revelación de Deus na realização do home*, Vigo: Galaxia Ensayo e investigación, 1985; *Creo en Deus Pai*, Vigo: Editorial SEPT, 1988; *La constitución moderna de la razón religiosa*, Estella: Verbo Divino, 1992. Vegeu també les Actes del Congrés Internacional de la Vida Religiosa, celebrat a Roma del 23 al 27 de novembre del 2004 i publicades amb el títol *Pasión por Cristo. Pasión por la humanidad*, Madrid: Publicaciones Claretianas, 2005, pp. 49-57. Aquest document de treball del Congrés conté una reflexió bíblica, teològica i poètica, en què es relaciona la paràbola del «bon samarità» amb l'alliberament integral que experimenta «la samaritana».

2. *Evangelii Nuntiandi*, 24.

3. Ac 2,1-13.

4. 2 Pe 3,13.

5. Vegeu l'anàlisi teològica d'aquest concepte en l'article «L'Església, *esdeveniment pasqual*», *Quaderns de Pastoral* 198 (2005) 15-29. És un concepte teològic clau per a comprendre «l'esdeveniment eclesial» com a «*ministèri* al servei del *misteri*».

a l'estil de «Jesucrist, *bon pastor*».⁶ Aquest estil de Jesús de Natzaret, reflectit en la paràbola del *bon pastor*, tal com expressa lúcidament aquest text del quart evangeli, consisteix a «conèixer les ovelles» (les *persones*), «donar-se a conèixer» (el Crist) i «donar la vida» (Crist present en l'Església de l'Esperit).⁷

Per a ser fidels a l'evangeli no n'hi ha prou amb una tasca realitzada individualment i adreçada a la persona aïllada, sinó que també cal un compromís comunitari i social, és a dir, una tasca al servei públic de tota la humanitat i orientada a la solució efectiva de les seves necessitats personals, comunitàries, ambientals i estructurals.⁸

L'objectiu d'aquesta recerca és aproximar el compromís transformador de la realitat social i l'anunci explícit de l'evangeli.⁹ En un primer moment, assenyalaré els reptes i els signes d'esperança més importants que té plantejats la societat en el moment actual i la comunitat cristiana, que és part de la mateixa societat. La història de l'Església és viscuda a l'interior de la història de la humanitat. Per això la comunitat cristiana ha de fer front a les crides internes que brollen de l'evangeli viscut dins la pròpia història i, també, a les cruïlles de la humanitat.¹⁰

En un segon moment, enumeraré alguns principis i criteris teològics per a orientar correctament la recerca teològica davant la situació que vivim. Aquests principis i criteris són d'ordre antropològic, teològic, espiritual i pastoral.

Finalment, indicaré algunes directrius operatives per tal d'orientar l'acció i poder donar una resposta pràctica a la situació. Com a resultat d'aquest dis-

6. Vegeu el llibre, fet en col·laboració sota la direcció de Gilles Routhier i Marcel Viau, *Précis de Théologie Pratique*, Montréal – Bruxelles: Novalis – Lumen Vitae, 2004. Conté un bon resum de la panoràmica general de la reflexió teològica pastoral en l'univers francòfon i també és un esbós dels camins de recerca teològica actual oberta al futur.

7. Jn 10,14-15.

8. Vegeu els document de la CEE «Los cristianos laicos, Iglesia en el mundo», aprovat en la 55ena Plenària de la CEE el novembre de 1991, núms. 56-58; «La Iglesia y los pobres» de la Comissió Episcopal de Pastoral Social, Madrid: PPC, 1994, pp. 69-100.

9. L'objectiu d'aquesta recerca teològica, mitjançant la metodologia de la «lectura creient de la realitat», vol ser un suggeriment al lector per tal que realitzi la seva pròpia interpretació teològica de la relació entre la transformació de la realitat i l'anunci de l'evangeli. Per a aprofundir en aquesta metodologia de la lectura creient de la realitat i situar-la en la perspectiva d'una pastoral de conjunt, suggereixo la lectura d'alguns llibres en què he expressat el meu pensament referent a aquesta metodologia teològica pastoral: *Tratado de Teología Pastoral. Compartir la alegría de la fe*, Salamanca: Secretariado Trinitario Ediciones, ³2005, pp. 249-274; *El dinamismo de la comunión eclesial*, Secretariado Trinitario Ediciones, Salamanca 1989; *La misión de la Iglesia en el mundo. Ser cristiano hoy*, Salamanca: Secretariado Trinitario Ediciones, ²2005, pp. 127-144; *Rentar els peus. Diàlegs interiors postconciliars*, Lleida: Pagès Editors, ²2005; *El fil de la vida. Quinze imatges de llibertat*, Lleida: Pagès Editors, ²2002.

10. Klaus Schats, *Los Concilios Euménicos. Encrucijadas en la historia de la Iglesia*, Madrid: Trotta, 1999, pp. 307-312.

curs, emergirà el sentit de la relació interna entre el compromís social transformador i l'evangelització.¹¹

I. REPTES I SIGNES D'ESPERANÇA

La situació actual de la societat té plantejats uns reptes que, al mateix temps, són signes d'esperança. Alguns d'aquests reptes són socioculturals i afecten tota la societat.¹² Entre els reptes i signes d'esperança més importants cal destacar el progrés científic i tècnic, la mundialització dels problemes i les necessitats, l'emergència d'una societat opulenta i consumista al costat de sectors cada vegada més pobres dins la societat occidental i especialment en els països del Tercer Món, el control unilateral del poder mundial, el fenomen migratori, la violència i les guerres. Aquesta situació de progrés tècnic i d' injusta distribució dels béns de la terra, al mateix temps, és una crida urgent a la transformació de la societat en comunitat.

Un exemple emblemàtic d'aquest tarannà és l'estil de reflexió teològica pastoral desenvolupat per la Conferència Episcopal Llatinoamericana (CELAM) després del Concili Vaticà II, especialment en els treballs de Medellín (1968)¹³ i Puebla (1979).¹⁴ Són documents ben coneguts pel seu realisme i la seva qualitat. La reflexió teològica pastoral parteix sempre d'una observació i anàlisi de la realitat social i eclesial. Potser és menys coneguda la reflexió realitzada per l'Església cubana en el seu Encuentro Nacional Eclesial Cubano (ENEC), realitzat l'any 1986.¹⁵ El document final i la instrucció pastoral dels bisbes té el mateix tarannà de Medellín i Puebla, però des de l'experiència de la situació política cubana. Una lectura del text i del context pot ser ben suggerent per a fer front a la situació general de l'Església en el món.

Les Esglésies de la Tarraconense, en el Concili Provincial dut a terme l'any 1995, també varen fer la fase preparatòria, elaborar els documents de treball,

11. Un model paradigmàtic d'aquesta recerca oberta al futur és el que realitza el col·lectiu anomenat Pascal Thomas, a l'entorn de Henri Bourgeois i Marie-Louise Gondal, que radica a Lió. Vegeu, per exemple, *Dinàmicas de la pastoral. Un arte que se renueva*, Santander: Sal Terrae, 1999; *¿Qué va a ser de la parroquia? ¿Muerte anunciada o nuevo rostro?*, Bilbao: Ed. Mensajero, 1997.

12. L'observació i l'anàlisi econòmica, social i política de la societat és necessària per a comprendre el dinamisme i les evolucions de la comunitat humana i la creació de Déu. Tal com afirma la constitució pastoral *Gaudium et Spes*, la teologia, si vol ser significativa, ha de tenir en compte els reptes i les esperances de la humanitat (GS, 1).

13. II Conferencia General del Episcopado Latino-Americano (CELAM), *Iglesia y liberación humana. Los documentos de Medellín*, Barcelona: Nova Terra, 1969.

14. III Conferencia General del Episcopado Latino-Americano (CELAM), *Puebla. La evangelización en el presente y en el futuro de América Latina*, Madrid: BAC, 1979.

15. Conferencia Episcopal Cubana, *Encuentro Nacional Eclesial Cubano. Documento Final e Instrucción Pastoral de los Obispos*, Roma: Tipografía Don Bosco, 1986.

realitzar els debats conciliars i aprovar les resolucions, a partir de la constatació dels reptes i signes d'esperança de la realitat sociocultural de Catalunya.¹⁶ A l'Estat espanyol també es va realitzar una Assemblea Conjunta de Bisbes i Preveres que va elaborar les seves conclusions a partir d'una observació i anàlisi dels reptes i signes d'esperança de la realitat sociocultural.¹⁷

Aquesta manera de reflexionar teològicament a partir de la realitat antropològica és un estil teològic pastoral que té les seves arrels en el tarannà de la constitució pastoral *Gaudium et Spes*. És un estil que es va anar posant en relleu al llarg dels diversos moments de l'elaboració de la constitució pastoral esmentada. Efectivament, la redacció del document va passar per aquestes etapes: el document anomenat de Lovaina de l'any 1963, el document de Zuric *Gaudium et luctus, spes et angor* de 1964, la presentació i debat del document actual a l'aula conciliar del 21 de setembre al 18 d'octubre de 1965, i l'aprovació definitiva el 6 de desembre de 1965. Cal subratllar la introducció del concepte de constitució «pastoral». El terme «pastoral» passa de ser sinònim d'una actuació concreta a significar la reflexió teològica encaminada a orientar l'acció eclesial a la llum de la Paraula. D'aquesta manera, la teologia pastoral esdevé una teologia de l'Església-en-acció o, dit d'una altra manera, una reflexió teològica sobre el *ministeri* de l'Església al servei del *Misteri* de Déu.

Uns altres reptes són d'ordre psicoafectiu i es refereixen a la persona concreta.¹⁸ Entre aquests reptes, cal subratllar l'angoixa de moltes persones, la soledat creixent, la falta d'espais de silenci i comunicació, la falta de sentit, tot i que aparentment vivim instal·lats en una tranquil·la desesperança. Al mateix temps, val a dir que aquests mateixos reptes són una crida i fins i tot una provocació a renovar l'escala de valors de la humanitat, a millorar les relacions entre les persones i, en definitiva, a buscar el sentit de la vida. Davant aquests reptes i signes d'esperança, l'Església participa en la recerca general de la societat per tal de cercar les bases d'un nou ordre social internacional i per tal de donar sentit a la vida d'un nombre creixent de persones que pensen que no val gaire la pena viure.¹⁹

16. Conferència Episcopal Tarraconense, *Concili Provincial Tarraconense. 1995. Documents i Resolucions*, Barcelona: Claret, 1996 (citat: *CPT*).

17. Comisión Episcopal del Clero de la CEE, *Asamblea Nacional de Obispos – Presbíteros. Fase Nacional. Conclusiones*, Madrid: Marsiega, 1971.

18. M. Carme Agustí i Barri, *Feblesa i plenitud. Psicopedagogia de l'harmonia de contraris*, Lleida: Pagès Editors, 2000; Josep M. Farreny, *Respostes al malestar. Actes de les Jornades de psicoanàlisi a Lleida*, Col·lecció *Quaderns de l'Institut*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1997; *Juventut i salut mental a Lleida. Reflexions des d'un programa de prevenció*, Lleida: Edicions Universitat de Lleida, 2000; Ramon Rosal Cortés, *¿Qué nos humaniza? ¿Qué nos deshumaniza?*, Bilbao: Desclée de Brouwer, 2003; José M. Mardones, *La indiferencia religiosa en España. ¿Qué futuro tiene el cristianismo?*, Madrid: HOAC, 2003, pp. 171-174.

19. Il·lumina aquesta recerca l'encontre dialogal entre les grans tradicions humanistes i religioses de la humanitat. Com a exemple d'aquest diàleg, vegeu Dennis Gira, *El loto y la cruz*.

Tanmateix, el desafiament més important de l'Església en el moment present és dins la mateixa Església i constitueix un repte d'ordre eminentment evangèlic.²⁰ Es tracta del repte de la vivència de la comunió i de la joia de la missió. La divisió interna eclesial es produeix a partir d'una doble tendència que té el perill de fragmentar la unitat comunitària. Un sector té vertigen davant els canvis del món i davant l'acceleració de la dinàmica social que s'intueix en el futur immediat i aleshores pretén eludir aquest risc i la por tancant-se sobre si mateix, amb el corresponent perill d'involució històrica i àdhuc de fonamentalisme ideològic. Un altre sector intenta superar les tensions socioculturals i psicoafectives mitjançant una adaptació de les exigències evangèliques a la conjuntura present, sense el discerniment teològic necessari, amb un cert perill de reduccionisme de la fe i àdhuc de relativisme religiós.²¹

Un bon signe d'esperança del moment present eclesial és la consciència creixent de la pròpia pobresa i que ni el fonamentalisme ni el relativisme són el camí de la solució. És urgent una renovació eclesial que superi la por al món i que cerqui la solució en un diàleg permanent entre la vida i l'evangeli, entre l'Església i la societat. Aquest diàleg pot generar una normalització pastoral que, fidel a «l'esdeveniment pasqual» i a les necessitats del món contemporani, es converteixi en «memorial de la fe, manifestació de l'esperança i realització de la caritat».²²

L'evangelització és un element essencial de la pastoral social, justament, perquè és el dinamisme provocador de la renovació de la vida interna de l'Església i de la seva missió en el món. Per aquesta raó, la pastoral social representa una interpel·lació constant a la societat d'avui en els seus bloqueigs i contradiccions, però alhora és una interpel·lació a l'Església del nostre temps.²³

Las razones de una elección, Lleida: Milenio, 2004; Lluís Duch, *Armes espirituals i materials: religió*, Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 2001.

20. Vegeu Lc 18,8, on el mateix Crist planteja aquesta pregunta radical a la gent del seu temps i de totes les èpoques de l'Església: «El Fill de l'Home, quan vingui, trobarà fe a la terra?»

21. Prat i Pons, *El dinamismo*, 89-91, on vaig treballar aquesta tensió intraeclesial i on, mitjançant la metodologia teològica de la «lectura creient de la realitat», suggereixo uns criteris teològics i unes línies d'acció.

22. Aquest concepte teològic de «Esdeveniment Pasqual» fou el centre del pensament del dominic francès Pierre-André Liégé. Vegeu el llibre homenatge, fet per un col·lectiu de teòlegs francesos i coordinat pel P. Refoulé, sobre el seu pensament: *Pierre-André Liégé, témoin de Jésus-Christ*, Paris: Les Éditions du Cerf, 1980.

23. Cartes pastorals dels bisbes del País Basc i Navarra, *La Iglesia comunidad evangelizadora*, Donostia: Publicaciones Idatz Argitarapenak, 1989. És una elaboració teològica pastoral de la relació entre el compromís social i l'evangelització, proposada com a camí de conversió durant el temps de Quaresma vers la celebració de la Pasqua.

II. PRINCIPIS I CRITERIS

La teologia pastoral ajuda a formular uns principis i criteris que estimulen a caminar i a avançar en la direcció correcta. Són uns punts de referència que no ofereixen receptes fàcils, però que ens donen els elements essencials per a adaptar-nos a les diverses situacions viscudes sense perdre de vista ni les arrels evangèliques de l'acció pastoral ni l'horitzó i la utopia del Regne de Déu vers el qual ens encaminem. Entre aquests principis i criteris podem assenyalar els següents:

1. *La dignitat de la persona humana, com a «imatge de Déu»*²⁴

La persona té dignitat no solament pel que fa, sinó principalment pel que és. Per aquesta raó, l'home i la dona no poden ser mai moneda de canvi en les relacions eclesials i socials. Efectivament, a la llum de l'evangeli, tot l'or del món no és moneda suficient per a comprar, vendre o manipular una sola persona.²⁵

Per suposat, la pràctica diària nega aquest principi d'una manera permanent i constant.²⁶ De vegades es donen raons pragmàtiques per a perdre de vista aquest principi i es justifica la manipulació de les persones. Tanmateix, la pastoral social és i ha de ser un anunci missioner d'aquesta dignitat de l'ésser humà.²⁷ Ho realitza quan ofereix una assistència social davant les necessitats concretes urgents de les persones, i ho anuncia d'una manera profètica quan treballa per canviar la mentalitat de la societat i dissenya uns camins operatius de promoció de les persones, de les comunitats i, especialment, del grups marginals i exclosos de la societat.²⁸

Els projectes generals de l'Església, que es concreten en les actuacions dels diversos projectes de Càritas,²⁹ de la pastoral de la salut,³⁰ de la pastoral penitenciària en els seves diverses seccions,³¹ de la pastoral de migracions i de

24. *El fil de la vida*, 292-295.

25. Comissió Episcopal de Pastoral Social de la CEE, *La Iglesia y los Pobres*, Madrid: PPC, 1994.

26. *Ibid.*, 17-26.

27. *Ibid.*, 49-63.

28. *Ibid.*, 101-136.

29. *Ibid.*, 186-195.

30. Departament de Pastoral de la Salut de la CEE, *Congreso Iglesia y Salud*, Madrid: EDICE, 1994. Conté les ponències, comunicacions, experiències i conclusions dels tallers de treball del Congrés que es va celebrar l'any 1994.

31. Víctor Renes i altres, «Grandes líneas de una pastoral penitenciaria para el tercer milenio», *Obra Mercedaria* 226 (2000) 455-512; International Commission of Catholic Prison Pastoral Care, *Vinculum Unitatis. Plan for pastoral Care in Prison. Based on the Message of his Holi-*

Mans Unides amb els seus programes d'intervenció davant la fam en el món, són un anunci profètic que interpel·la la societat en el seu consumisme i l'Església universal sobre la seva responsabilitat en la defensa de la dignitat de la persona com a única i irrepètible.³²

Darrere l'acció compromesa dels cristians en el món i darrere la pastoral social eclesial hi ha l'anunci de la dignitat de la persona, com a única i irrepètible, que té dues dimensions. La primera dimensió és el pelegrinatge vers l'interior de la pròpia vida; la segona, inseparable de la primera, consisteix en l'obertura a l'alteritat i al diàleg. El professor Josep M. Esquirol ha fet una anàlisi filosòfica d'aquesta doble dimensió de la persona, de la relació entre ambdues dimensions i de les repercussions que tenen amb vista a la interculturalitat i, doncs, al diàleg en general i al diàleg intercultural i interreligiós.³³

2. La centralitat de Jesucrist, encarnat, mort i ressuscitat, com a punt de referència i clau de la salvació

L'Església no conserva solament la memòria històrica de Jesús de Natzaret, sinó que també, en la seva entranya més profunda, ella mateixa és «memorial del Senyor Ressuscitat», és a dir, que té consciència de la presència del Crist ara i aquí. Tenim memòria comunitària dels fets que narren la vida i l'obra de Jesús, la seva mort i la seva resurrecció. Tanmateix, quan descobrim que aquests fets de la mort i la resurrecció de Jesús constitueixen un *esdeveniment* permanentment viu i actuant per l'acció de l'Esperit, l'Església pren consciència que és *memorial* del Crist ressuscitat.

Efectivament, el memorial de Jesucrist és un record viu i subversiu de «l'esdeveniment de la seva encarnació, mort i resurrecció, i de la donació de l'Esperit Sant». Aquest esdeveniment té unes conseqüències molt importants per a la vida humana i és el fonament teològic del misteri profund que amaga en el seu interior la dignitat de totes i cada una de les persones. Aquesta és també la base de la dignitat de la societat/comunitat.³⁴

ness John Paul II for the Jubilee in Prisons, Viena: ICCPPC, 2003; Fundación Agape, *Marco para un plan de pastoral penitenciaria*, Madrid: San Ramon de la Manresana, 2005; Jesús García Martínez, *Sociología del hecho religioso en prisión*, Salamanca: Publicaciones Universidad Pontificia de Salamanca, 2000.

32. Antoni M. Oriol, *Doctrina social de la Iglesia. De la Rerum Novarum a la Centesimus Annus*, Barcelona: Noticias Cristianas, 1999.

33. Josep M. Esquirol, *Uno mismo y los otros. De las experiencias existenciales a la interculturalidad*, Barcelona: Herder, 2005. Vegeu especialment el capítol sobre «La soledad o comunicació en el vacío», pp. 107-116.

34. Christian Duquoc, *L'unique Christ. La symphonie différée*, Paris: Les Éditions du Cerf, 2002, pp. 235-255; Henri Denis, *Jésus, le prodige du Père*, Montréal (Québec): Paulines – Desclée de Brouwer, 2001. Vegeu especialment l'annex A, «Les diverses tendences christologi-

La dignitat de la persona, que ja ha de ser tinguda en compte pel respecte als drets humans universals³⁵, a la llum de la Pasqua assoleix una nova valoració, quan la contemplem des del misteri de Jesús ressuscitat.³⁶ El destí universal dels béns de la terra és una mediació necessària que assegura el respecte eficaç a cada persona, en totes les seves dimensions, i a totes les persones de la humanitat.

La pastoral social de l'Església és la plasmació real pràctica i el signe eclesial d'aquesta mirada cristològica sobre la dignitat de la vida humana. Per tant, els programes concrets de l'acció caritativa i social —Càritas, Migracions, Pastoral Penitenciària, etc.—, des de la lluminositat que irradia la resurrecció de Crist,³⁷ són una interpel·lació missionera a la societat i també a la mateixa Església.³⁸

3. *La solidaritat eclesial, com a expressió i manifestació del «cinquè evangeli», que neix la diada de la Pentecosta i que fermenta evangèlicament la història de la humanitat vers la seva plenitud*

La defensa de la dignitat de la persona com a imatge de Déu i l'anunci de la novetat de Jesucrist com a revelador de la dignitat i el destí final de la persona, constitueixen la identitat i el tresor de l'Església. L'Església existeix com a «signe i salvaguarda de la transcendència de la persona».³⁹ Quan realitza aquesta tasca, és un referent per a tota la societat, però quan ho deixa de fer es desacredita.⁴⁰

La pastoral missionera de l'Església anuncia, amb fets i amb paraules, la tendresa de Déu, que es manifesta especialment en l'amor concret als pobres i a totes les persones que pateixen qualsevol tipus de necessitat. Aquesta pastoral missionera és la que va escrivint el *cinquè evangeli* a l'interior de la història, que és el que es va iniciar la diada de la Pentecosta i que narra el llibre dels Fets dels Apòstols en els seus inicis. També és l'evangeli que

ques», on assenyalava i analitzava tres tendències cristològiques actuals segons el seu punt de vista: la joànica o encarnacionista, la paulina o crucificada i la sinòptica o itinerant (pp. 121-126); Ramon Rosal Cortés, *Mis convicciones sobre el cristianismo explicadas a mis amigos no cristianos*, Barcelona: Ed. Instituto Erich Fromm de Psicología Humanista, 2005.

35. Declaració de l'Assemblea General de les Nacions Unides. Document aprovat per l'Assemblea General el 10 de desembre de 1948 al Palais de Chaillot de París. Vegeu AA.VV., *Els drets de l'home*, Barcelona: Laia, 1973. Conté els comentaris d'autors qualificats com Benedetto Croce, Mahatma Gandhi, Aldous Huxley, Jacques Maritain, Teilhard de Chardin, etc.

36. GS, 22.

37. 1Co 15.

38. CEE, *La Iglesia y los Pobres*, 27-48.

39. GS, 76.

40. Lc 7,22.

continua vivent en l'existència diària de les comunitats cristianes disperses pel món.⁴¹

Una mirada global a la vida eclesial ens fa descobrir les mancances que afecten la qualitat de la vida cristiana. Tanmateix, amb transparència i autenticitat, podem afirmar també que aquesta mirada global a la vida de les comunitats cristianes ens situa davant el compromís cristià de nombrosos membres de l'Església que, de manera individual i comunitària, manifesten la vitalitat de la fe mitjançant llur compromís en el món.⁴²

Quan aquest testimoni va acompanyat de la paraula que anuncia l'evangeli, és una «bona nova» per al nostre temps. D'una Església que acredita l'autenticitat de la seva fe, «rentant els peus del dolor del món», no se'n riu ningú.⁴³ D'altra banda, l'Església servicial que anuncia l'evangeli és el camí adient per a superar la temptació del fonamentalisme i del relativisme.

4. *L'espiritualitat encarnada, com a unificació interior de la dignitat de la persona, la centralitat de Jesucrist i la solidaritat eclesial*

La pastoral social eclesial té les seves arrels més profundes en els tres principis anteriors, és a dir, en la dignitat de la persona, en la centralitat de Jesucrist i en la solidaritat eclesial. Tanmateix, aquests tres principis no són independents entre ells mateixos, sinó que són inseparables, de manera que cadascun vertebrava i vitalitza els altres i, al mateix temps, és vertebrat i vitalitzat pels altres. Aquesta praxi interna de la praxi eclesial és obra de l'Esperit Sant.⁴⁴

La dignitat de la persona humana troba la seva plenitud en Crist i el seu brou de cultiu en l'Església. Efectivament, Jesucrist, mitjançant la seva vida i el seu missatge, anuncia a la persona concreta allò que dona de si l'existència humana quan és acompanyada vers la seva plenitud. L'Església de Jesucrist és el Cos Místic de Crist,⁴⁵ el Poble de Déu⁴⁶ i el Sagrament Universal de la Salvació⁴⁷ que, en l'espai i en el temps, realitza la mateixa missió del Crist.⁴⁸

41. El llibre dels Fets del Apòstols narra els inicis de l'Església i de les primeres comunitats cristianes. L'itinerari de Pere i Pau és un model paradigmàtic per a les comunitats cristianes de tots els temps. Vegeu Josep Rius-Camps, *De Jerusalén a Antioquia. Génesis de la Iglesia Cristiana*, Córdoba: Ediciones El Almendro, 1989.

42. Yves M. Congar, *Santa Iglesia*, Barcelona: Estela, pp. 23-45; Henri de Lubac, *Paradojas seguido de nuevas paradojas*, Madrid: PPC, 1997.

43. Jn 13,12-17.

44. Ac 2,1-12.

45. 1Co 12 i 13; LG 1-8.

46. LG, 9-12.

47. LG, 13.

48. Oscar Cullmann, *Cristo y el tiempo*, Barcelona: Estela, pp. 163-166; M.D. Chenu, *La fe en la inteligencia*, Barcelona: Estela, 1966, pp. 315-319; Bruno Forte, *La eternidad en el tiempo*, Salamanca: Sígueme, 2000.

La unitat d'aquestes tres dimensions de l'existència cristiana es realitza mitjançant l'espiritualitat encarnada. L'espiritualitat encarnada emergeix com a fruit de l'Esperit Sant. L'encarnació és la plenitud de la revelació⁴⁹ i l'actualització de la història de la salvació.⁵⁰

L'espiritualitat encarnada en la pastoral social eclesial és una interpel·lació a la societat, perquè «denuncia» les causes que no respecten la dignitat de la persona i «anuncia» la *bona nova* de l'esperança en el Regne de Déu. Simultàniament, la pastoral social eclesial és una interpel·lació a la mateixa Església i una invitació a unir el missatge i la vida, l'acció i la contemplació, el compromís i l'alegria.

III. DIRECTRIUS OPERATIVES

A la llum dels principis i els criteris, suggerits com a resposta als reptes i als signes d'esperança, és adient formular algunes orientacions pràctiques que puguin ajudar a enfortir la vitalitat de l'acció missionera de la pastoral social. Aquestes orientacions pràctiques les podem formular en el decàleg que ara ve.

1. *Una opció decidida per la vivència de les «benaurances»,⁵¹ operatives en les «obres de misericòrdia»,⁵² com a essència fonamental del compromís cristià dins la història*

L'existència cristiana en el món té el seu horitzó i la seva utopia en les «benaurances», que assenyalen el sentit de la vida i la meta final de l'Església en el món a la llum de l'evangeli. Les benaurances concreten uns punts de referència per a caminar vers el Regne de Déu: la pobresa, la senzillesa, la compassió, la justícia, la innocència no ingènua, la pacificació, l'acceptació de la persecució a causa del compromís per la justícia...⁵³

Les obres de misericòrdia concreten el camí de les benaurances, perquè ens situen davant la realitat diària i davant la persona concreta que pateix o té necessitats, i ens interpel·len a donar una resposta eficaç davant els problemes plantejats. Les benaurances assenyalen l'horitzó de la vida cristiana, però les

49. Jn 1,14.

50. L'ara i l'aquí és el temps (el *kairós*) de Déu. Cf. M.D. Chenu, *L'evangeli en la història* (Blanquerna 37), Barcelona: Edicions 62, 1968, pp. 197-208.

51. Mt 5,1-12; Lc 6,20-26.

52. Mt 25,31-46; Lc 10,25-37; Jn 13,1-17.

53. Vegeu l'epíleg del tractat de teologia pastoral que explico a la Facultat de Teologia de Catalunya en els cursos institucionals, perquè mostra com tota l'acció de l'Església va encaminada a viure en l'amor. Cf. l'epíleg del llibre *Tratado de Teología Pastoral*, que porta per títol «Al servicio de la caridad», pp. 517-520.

obres de misericòrdia indiquen el camí concret que condueix realment a l'horitzó del Regne de Déu.

L'opció decidida per les benaurances és el fonament fundant de la pastoral social i l'origen de la interpel·lació de l'evangeli a la societat i a la mateixa Església. Aquesta interpel·lació antropològica i social no és partidista, però tampoc no és neutral, perquè és humanitzadora i generadora de comunitat.

2. *Prioritat de la caritat en la vida de l'Església i relació de la caritat amb l'eucaristia*⁵⁴

L'Església, per a ser fidel a la seva identitat, ha d'assumir l'evangeli sencer i sense mutilacions, però amb prioritats. Entre aquestes prioritats cal destacar la justícia i la caritat. La justícia és l'art de posar els béns de la terra al servei de totes les persones i, al mateix temps, és la condició de possibilitat per a la convivència social en pau. La caritat és el signe de la presència de Déu entre nosaltres, que ens ha estimat primer i que ens ofereix la possibilitat d'estimar amb una qualitat humana evangèlica.⁵⁵ La caritat condueix la justícia a la seva plenitud, perquè ajuda a superar les limitacions antropològiques inevitables. Per aquesta raó, la prioritat de la caritat és l'element renovador de la vida eclesial de tots els temps.

La primera vegada que es posà en relleu aquesta prioritat fou durant el Sant Sopar de Jesús, quan, mitjançant el signe de la «Fracció del Pa», manifestà el seu amor a les persones, sense cap discriminació. Efectivament, cada vegada que celebrem l'eucaristia manifestem aquest compromís essencial de la vida cristiana, que consisteix a «partir-se a trossos» cadascun dels participants per tal de donar-se als altres, de la mateixa manera que Jesucrist ho ha fet prèviament amb nosaltres.⁵⁶

54. Prat, *Tratado de Teología Pastoral*, 158. De les dotze tesis en què resumeixo els eixos essencials del tractat de teologia pastoral, dedico les dues darreres a situar el lloc de la caritat en el dinamisme de l'Església-en-acció. També en el mateix tractat, mostro com el criteri definitiu de la fidelitat teològica, espiritual i pastoral de l'acció eclesial és «el servei Ministerial al Misteri de l'Esdeveniment pasqual», i aquesta fidelitat consisteix en la «prioritat de la caritat» (pp. 86-87).

55. Aquesta prioritat de la caritat és bàsica per al diàleg intercultural i interreligiós, tal com posa en relleu Jean Mouttapa, *Religions en dialogue* (Spiritualités 120), Paris: Editions Albin Michel, 2002. Vegeu-ne el darrer capítol, titulat «Éloge du baiser. La relation qui libère» (pp. 281-304).

56. Aquesta centralitat de la caritat en la vida cristiana ha estat posada en relleu pel papa Benet XVI en l'Encíclica programàtica del seu pontificat *Deus Caritas Est*, on mostra que l'entranya del cristianisme és l'amor de Déu vessat en el món per mitjà del Crist i que arrela en el cor de l'ésser humà amb l'acció de l'Esperit. Això ja ho va subratllar el Concili Ecumènic Vaticà II en la constitució sobre la Litúrgia *Sacrosanctum Concilium*, 10.

El Concili Provincial Tarraconense, celebrat l'any 1995, va manifestar aquesta convicció aprovant per unanimitat la resolució 77, en la qual exhorta els cristians al següent:

Revifar la tradició, tan intensament viscuda en els primers segles de l'Església, de vincular visiblement la celebració de l'Eucaristia amb la caritat fraterna, insistint de manera particular en la relació entre la Fracció del Pa i la comunicació cristiana de béns, en la lògica que porta de la compartició dels béns eterns al compartiment dels béns temporals, i en la coherència que impulsa les Esglésies riques a obrir-se a les necessitats de les Esglésies pobres.⁵⁷

Instar tots els cristians —clergues, religiosos i laics— a realitzar la síntesi entre fe i vida, apressada pel Concili Vaticà II, i denunciar la separació entre el missatge cristià i la pràctica social que afecta molts membres i grava molts costums de les nostres comunitats eclesials.⁵⁸

3. *Observació de la realitat concreta, dels «signes dels temps», anàlisi de les causes, principis, criteris i opcions operatives*⁵⁹

La prioritat de la caritat no és una opció abstracta, sinó molt concreta. Per aquesta raó l'Església ha d'escrutar els «signes dels temps», justament per tal de poder estimar de veritat i no solament de paraula. Es tracta de fer una observació precisa i concreta dels esdeveniments de la vida diària, perquè és el lloc on es manifesta en les necessitats reals de les persones i, al mateix temps, el lloc on es manifesta la presència de Déu.

Els fets concrets, les causes immediates i mediates que els originen, ens condueixen a descobrir els grans reptes i signes d'esperança que apareixen en la realitat i que interpel·len la fe. Aquest reptes i signes d'esperança són el punt de partença d'una reflexió teològica i pastoral capaç d'elaborar un llenguatge significatiu per als homes i dones del nostre temps.

Com indicaré en un apartat de més endavant, la metodologia teològica de la «lectura creient de la realitat» és la més adequada per a avançar correctament en aquest camí, perquè permet d'elaborar els processos viscuts en la pastoral social de l'Església, en el seu servei a la comunitat i la seva interpel·lació a la societat.

57. CPT, resolució 77/1.

58. CPT, resolució 77/2.

59. Lc 12,54-56.

4. *Compromís d'assistència davant les situacions urgents i, també, de promoció eficaç dels drets humans individuals, socials, ecològics i dels «drets de Déu sobre la terra»⁶⁰*

La «lectura creient de la realitat» no ha de ser teòrica sinó que culmina en l'acció, i això exigeix dos tipus d'actuació pràctica: l'assistència i la promoció. L'assistència és necessària davant els fenòmens creixents de manca del més essencial per a viure. Hi ha problemes que no es poden ignorar en el present amb la sola utopia de solucions ideals de futur. Mentre se cerquen aquestes solucions, cal resoldre o almenys pal·liar les necessitats urgents que no admeten cap ajornament. En aquest sentit, les actuacions de les diverses organitzacions eclesials són bàsiques i realitzen una gran tasca mitjançant els voluntariats i llurs organitzacions d'acció. Tanmateix, l'assistència social, tot i ser necessària, no és suficient, perquè els problemes han de ser resolts no solament en els seus efectes sinó també en les causes més profundes que els generen. Per aquesta raó la promoció, el desenvolupament i l'alliberament són l'objectiu últim de la pastoral social.

L'exhortació apostòlica *Evangelii Nuntiandi* destaca aquesta urgència quan afirma:

L'evangelització no seria completa si no tingués en compte la interpel·lació recíproca que s'estableix en el curs dels temps entre l'evangeli i la vida concreta personal i social de l'home. Justament per això, l'evangelització comporta un missatge explícit, adaptat a les diverses situacions i constantment actualitzat, sobre els drets i deures de tota persona humana, sobre la vida familiar sense la qual gairebé no és possible el progrés personal, sobre la vida comunitària de la societat, sobre la vida internacional, la pau, la justícia, el desenvolupament; un missatge, especialment vigorós en els nostres dies, sobre l'alliberament.⁶¹

Compromet tota l'Església a evangelitzar, participant en l'alliberament de la humanitat, quan interpel·la tots els batejats amb aquesta exhortació:

L'Església té el deure d'anunciar l'alliberament de milions d'éssers humans, entre els quals hi ha molts fills seus; el deure d'ajudar a fer néixer aquest alliberament, de donar-ne testimoni, de fer que sigui total. Tot això no és estrany a l'evangelització.⁶²

I ofereix tres raons que justifiquen la necessitat de la promoció social i de l'alliberament com a part integrant de l'anunci de l'evangeli:

Vincles d'ordre antropològic, perquè l'home que cal evangelitzar no és un ésser abstracte, sinó un ésser subjecte als problemes socials i econòmics.

60. *Evangelii Nuntiandi* 29-31.

61. *EN*, 29.

62. *EN*, 30.

Vincles d'ordre teològic, ja que no es pot dissociar el pla de la creació del pla de la redempció, que arriba a situacions molt concretes d'injustícia que cal combatre i de justícia que cal restaurar.

Vincles d'ordre eminentment evangèlic com és el de la caritat: en efecte, ¿com proclamar el manament nou sense promoure, mitjançant la justícia i la pau, el veritable, l'autèntic creixement de l'home? No és possible acceptar que l'obra de l'evangelització pugui obviar les qüestions extremament greus, tan agitades avui en dia, que fan referència a la justícia, al desenvolupament i a la pau del món. Si això es donés, seria ignorar la doctrina de l'evangeli sobre l'amor al proïsme que sofreix o pateix necessitat.⁶³

5. *L'anunci explícit de l'evangeli també és caritat, perquè fonamenta i il·lumina la dignitat de la persona en la seva arrel més profunda*⁶⁴

Si la caritat consisteix a estimar com Jesucrist ens ha estimat, el coneixement de la persona i el missatge de Jesucrist no és solament una informació important per a la persona i la societat, sinó també el descobriment de les arrels de la dignitat de la persona i la força radicalment subversiva capaç de transformar la societat en comunitat.⁶⁵

Per aquesta raó, la pastoral social no esgota la seva tasca en les actuacions d'assistència i promoció, sinó que també és cridada a realitzar un anunci explícit de l'evangeli, com a força alliberadora i transformadora de l'ordre establert mundial. Aquest anunci explícit no és un afegit teòric a l'acció, sinó una part integrant de la mateixa acció alliberadora i salvadora.⁶⁶

Aquesta necessitat d'evangelització explícita, que sempre ha estat un element essencial de l'acció pastoral de l'Església, avui és més urgent que mai, per a denunciar la idolatria i l'egolatria subjacents en el capitalisme neoliberal salvatge que margina i ignora Déu, perquè practica el culte al diner, al poder i al prestigi com a valors absoluts i substitutius de la religiositat. Tanmateix, perquè l'anunci explícit de l'evangeli sigui significatiu, ha d'estar acreditat pel testimoni del servei humil de «rentar els peus» davant el dolor del món.

63. EN, 31.

64. Mc 16,14-18.

65. GS, 32.

66. Aquest és el sentit de Pau quan, en la primera carta als Corintis, situa l'acció evangelitzadora com a prioritat i centre de la missió de l'Església en el món (1Co 1,17-25). Al mateix temps, posa l'evangelització com la clau de volta capaç de superar la divisió interna eclesial (1Co 1,10-16).

6. *Reflexió teològica, mitjançant la metodologia de la «lectura creient de la realitat», amb la finalitat de posar paraula a l'experiència de vida*⁶⁷

L'acció no s'ha de separar de la reflexió, ni la reflexió de l'acció, perquè en el primer cas, si se separa, l'acció deriva en activisme i, en el segon cas, la reflexió es perd en l'abstracció confusa i inoperant. Per això la pastoral social necessita una metodologia teològica que possibiliti una reflexió a partir de l'acció. Aquesta metodologia és l'anomenada «lectura creient de la realitat» a la qual m'he referit abans.⁶⁸

La «lectura creient de la realitat» educa la mirada i la capacita per a observar la realitat concreta en les seves diverses manifestacions, amb la finalitat de copsar els «reptes» que desafien el Regne de Déu i els «signes d'esperança» que assenyalen l'emergència de la presència de Déu en els esdeveniments presents i en el futur escatològic.⁶⁹

En detectar aquests reptes i aquests signes d'esperança, i a la llum dels grans tractats de la teologia sistemàtica —l'antropologia teològica, la cristologia, l'ecclesiologia i l'espiritualitat— la lectura creient de la realitat fa un discerniment evangèlic de la situació i elabora uns criteris teològic-pastorals.⁷⁰

A la llum d'aquests criteris, és possible de formular unes directrius operatives que puguin acompanyar la pràctica de la pastoral social, valorar els aspectes positius, millorar aquells aspectes que puguin ser objecte de més profunditat i introduir les actuacions noves que siguin convenients i necessàries.⁷¹

Aquest procés de reflexió a partir de la pràctica de l'Església i de verificació dels grans principis teològics no és una novetat en la vida de l'Església, sinó que respon a la gran tradició de la Sagrada Escriptura i especialment del Nou Testament.⁷²

7. *Coordinació de les accions, encaminada a avançar vers la complementarietat de la reflexió creient i la comunicació de la fe/caritat*⁷³

La comunió eclesial és la condició de possibilitat perquè la pastoral social sigui efectiva, puix que tothom serveix per a dur a terme un servei i ningú no

67. Mt 13, 0-17.

68. Vegeu «Reptes i signes d'esperança» (n. 9) i especialment el capítol 8è de *La Misión de la Iglesia en el mundo*, 127-144.

69. *Ibid.*, 128-129.

70. *Ibid.*, 132-137.

71. *Ibid.*, 139.

72. *Ibid.*, 132-137.

73. Jn 17,21. La unitat és condició de possibilitat per a la missió de l'Església en el món i el mateix Crist en el discurs del Sant Sopar relatat pel quart evangeli el subratlla amb claredat i nitidesa.

serveix per a tot. La clau de l'eficàcia rau en el fet que, quan posem en comú el poc que tenim, n'hi ha per a tothom i encara en sobra, però quan ens confrontem agressivament, fins i tot perdem allò poc de què disposem per a fer front als problemes reals de la societat. La comunió permet respirar «l'aire de la vida», és a dir, crea les condicions de possibilitat per a unificar la persona en la seva multidimensionalitat i per a anar transformant la societat en comunitat.⁷⁴

Aquesta complementarietat és necessària en tots els terrenys, però especialment en la integració de la reflexió creient i de la comunicació de la fe/caritat. Quan aquests dos elements van units, la comunitat cristiana viu uns temps de renovació; tanmateix, quan no avancen junts entrem en un laberint que és negatiu per a l'acció transformadora de la societat i també per a la reflexió teològica.⁷⁵

La complementarietat, fruit de la comunió, s'inicia quan es van coordinant les diverses actuacions de la pastoral social. Aquesta coordinació avança vers la maduresa quan es pot passar de la pura coordinació de les actuacions a l'esforç comú reflexiu, perquè condueix el grup a constituir-se com a consell d'observació i anàlisi, de discerniment i planificació i, en definitiva, d'actuació comunitària. La pràctica continuada d'aquesta actuació conjunta, amb el pas del temps, genera un projecte comú i, cosa encara més important, és a la base de la consciència de ser comunitat cristiana.⁷⁶

8. *Denúncia i anunci profètics per a donar testimoni de l'esperança que brolla de la fe i mena a la caritat*⁷⁷

La vida humana necessita crítica per a progressar, però també creativitat. La crítica ajuda a penetrar en el coneixement de la realitat i les seves lleis de funcionament. La creativitat porta a la pràctica els descobriments realitzats i els posa al servei del bé comú.

La pastoral social ha de practicar la denúncia profètica, fruit de l'anàlisi crítica de la realitat i del descobriment de les causes de la injustícia, però al mateix temps ha de practicar l'anunci profètic que ofereix camins de solució davant els problemes personals i socials detectats.

74. Aquesta és la tesi de fons del llibre citat anteriorment, *El fil de la vida*. El lector ho pot verificar en la narració de les quinze històries de vida de la primera part del llibre i en la reflexió antropològica i teològica posteriors.

75. *Encuentro Nacional de la Iglesia en Cuba – ENEC, Documento final e Instrucción de los Obispos*, La Habana 1986, pp. 213-216. El document descriu com a bàsiques aquestes característiques eclesials: «Iglesia evangelizadora, orante, encarnada, en diálogo, unida en la pluralidad, participativa y corresponsable, que planifica la pastoral, que asume la pobreza.»

76. Prat i Pons, *El dinamismo*, 89-91.

77. Lc 10,25-42.

Aquesta denúncia i anunci profètics donen testimoni de l'esperança teològica, que reconeix el mal però no es deixa assetjar. La denúncia sense anunci porta al pessimisme, a la violència i a l'escepticisme. L'anunci sense denúncia té el perill de caure en la ingenuïtat i en el nominalisme. La denúncia i l'anunci profètics acompanyen el camí de l'esperança.⁷⁸

Aquesta esperança teològica brota de la fe en el seguiment de Jesucrist i condueix a la vivència de les benaurances com a fonament del compromís i la caritat. La denúncia i l'anunci profètics són també l'eix vertebrador de la pastoral social de l'Església i la verificació pràctica de la realització interna de la comunitat cristiana i de la seva aportació específica a la societat.

El resultat d'aquesta pràctica és la presència pública de la comunitat cristiana a la societat, que consisteix a donar testimoni serè de l'esperança que brota de la fe i condueix a la caritat. Aquesta presència no té res a veure amb la reivindicació d'un poder social, sinó amb el servei a la Paraula de Déu com a «llum del món i sal de la terra».⁷⁹

9. *Vivència de l'espiritualitat integral, que es realitza per mitjà de l'acció social i caritativa eficaç i de la contemplació evangèlica*⁸⁰

L'objectiu de la comunitat cristiana i de cadascun dels seus membres és buscar Déu tota la vida, amb constància i sense defalliment.⁸¹ Aquesta recerca de Déu consisteix en la penetració existencial en el «misteri» profund de la revelació del mateix Déu, manifestada al món per mitjà de Jesucrist i segellada en l'Esperit.⁸²

Els puntals d'aquest camí de recerca de Déu en la vida de cada dia són l'acció i la contemplació. La primera comunitat cristiana manifesta aquesta convicció quan, després del discurs de Pere la diada de la Pentecosta, descriu la comunitat cristiana com una comunitat que «escolta l'ensenyament dels Apòstols, prega i realitza la *fracció del pa*», però que també comparteix els béns per tal que ningú no passi necessitat.⁸³ Per aquesta raó, per a buscar Déu

78. Aquest concepte d'esperança és el que emprà Gabriel Marcel quan parla de l'esperança entesa com a *misteri* que li permet de posar com a concepte bàsic del seu pensament l'expressió «Jo espero en TU per a nosaltres». Vegeu de Gabriel Marcel, *Dos discursos y un prólogo autobiográfico*, Barcelona: Herder, 1967, p. 34; *El misterio del ser*, Barcelona: EDHASA, 1971.

79. Mt 5,13-16.

80. Ac 2, 42.

81. Vegeu el pròleg de la regla de sant Benet. L'essència de la vida monàstica consisteix a «no posar condicions a l'amor de Déu» i buscar-lo mitjançant el treball i la pregària (*ora et labora*).

82. Ef 1,3-10.

83. La dinàmica del capítol segon dels Fets dels Apòstols té quatre moments: la narració de la vinguda de l'Esperit Sant (vv. 1-13), el discurs de Pere (vv. 14-36), la narració de la reacció i conversió del poble davant les seves paraules (vv. 37-41) i la descripció de la vida de les primeres comunitats a la llum de l'experiència de la resurrecció de Crist i la recepció de l'Esperit (vv. 42-47).

tota la vida, cal caminar amb dos elements —l'acció i la contemplació— i, a més a més, fer-ho des de l'harmonia.

La contemplació fa que la vida del creient tingui arrels profundes i que la saba de l'evangeli penetri en tota l'acció que realitza la persona i que la dinamitzi amb la força de la caritat de Déu envers la humanitat. La pregària és «l'aire de la vida cristiana» i essencialment és una relació personal amb Déu, que genera amistat i confiança plena en la seva força i, al mateix temps, fonamenta unes noves relacions amb els altres éssers humans sense cap distinció. La pregària cristiana és contemplativa, però per a respondre al model evangèlic ha de ser sempre encarnada en la vida quotidiana i en la història.⁸⁴

L'acció compromesa verifica l'autenticitat de la contemplació i fa arribar als altres la caritat de Déu, que ens ha estimat primer i que ens invita a fer el mateix envers els altres.⁸⁵ Per aquesta raó, el compromís social del cristià no és un afegit a la confessió de fe o bé solament quelcom que se'n deriva. El compromís personal i comunitari és un element intern de la mateixa confessió de fe, perquè l'acte de fe inclou simultàniament la confiança en Déu, l'acolliment de la veritat revelada, però no esdevé real fins que esdevé un estil de vida realitzada en l'amor i una escala de valors il·luminada per les benaurances.⁸⁶

El compromís i la contemplació, per a ser significatius en el món contemporani, han d'avançar amb harmonia. Aquesta harmonia es produeix quan són viscudes sense confusió ni separació. La confusió fa que una elimini l'altra. La separació genera un dualisme en la vida dels cristians. La integració harmònica fa que cada dimensió interpel·li l'altra i, a la vegada, sigui interpel·lada ella mateixa. Aquesta integració harmònica tampoc no ha de ser viscuda d'una manera privada de manera que l'acció sigui manifestada públicament i la contemplació romangui com un afer privat. La vivència de la fe no ha de ser mai arrogant, però tampoc vergonyant, sinó confessant.

Aquest caminar amb serenitat, edificat en l'acció social caritativa i la contemplació mística, és el disseny del model d'Església necessari per a una nova encarnació de la fe en la societat d'avui. Efectivament, davant una actitud espartana que condueix al rigorisme i davant la pèrdua de l'esperança humana que condueix a l'escepticisme, la vivència harmònica de la fe/caritat condueix a una serenitat lluminosa.

La «serenitat lluminosa» és un tarannà realista que no té por de fer front als problemes personals i socials, però, tal com ha expressat bellament i diàfanament el sociòleg de la religió Peter Berger,⁸⁷ es tracta d'un realisme que no és

84. És paradigmàtic el model de la pregària de Jesús en el Sant Sopar, perquè relaciona la plena confiança en el Pare amb l'inseriment en el món i els seus problemes (Jn 17).

85. 1Jn 4,7-10.

86. Antonio Hortelano, *Moral alternativa*, Madrid: San Pablo, 1998, pp. 74-89.

87. Peter Berger, *Para una teoría sociológica de la religión*, Barcelona: Kairós, 1967; *Marxismo y sociología*, Buenos Aires: Amorrortu Editores, 1969; *Rumor de Ángeles*, Barcelona:

agressiu ni rígid, sinó que irradia llum. Aquesta lluminositat emergeix del fet que «la religió permet de fer una confrontació amb l'època en què vivim des d'una perspectiva que transcendeix l'època i que la mostra en les seves veritables proporcions» i que «al mateix temps que s'atenen les exigències vitals no es perd la capacitat per a riure i jugar».⁸⁸ És, doncs, una serenitat realista i oberta a l'esperança. Aquest testimoniatge és típic d'una fe realitzada en la justícia i la caritat.

10. *La celebració de l'eucaristia com a signe i anticipació fervent de l'arribada del Regne de Déu*⁸⁹

La interpel·lació de la pastoral social a la societat i a l'Església arriba a la seva plenitud en la celebració de l'eucaristia, perquè la celebració del Sant Sopar de Jesús és una anticipació fervent de la vinguda del Regne de Déu. L'únic que romandrà en el Regne de Déu és la caritat. La caritat és el mateix amor de Déu vessat al món per mitjà del Crist. La caritat penetra en el cor de la persona com a do i com a tasca. El do és el mateix amor de Déu. La tasca és el compromís dels cristians en el món com a fruit de la transformació interior produïda per la caritat de Déu.

El «compromís temporal» dels cristians té com a objectiu ordenar segons Déu els afers temporals, de manera que responguin al projecte de Déu sobre la història, és a dir, la vivència pràctica de la fraternitat universal com a irradiació de la filiació divina. El compromís temporal, doncs, no és un afegit a la fe, sinó que constitueix un element essencial de la mateixa fe.

El «compromís temporal», tal com han subratllat alguns dels moviments socials interns eclesials i especialment els moviments d'Acció Catòlica, és la concreció de la vivència de la caritat en el seu nivell estructural. Neix de la conversió evangèlica i pretén transformar la societat en comunitat. Aquest és el sentit del decret del Concili Vaticà II sobre l'Apostolat dels laics.⁹⁰

La pastoral social és la concreció comunitària del compromís temporal dels cristians en el món. Efectivament, el compromís pastoral social vol ser la presència pública de l'Església dins la societat per a transformar-la en comunitat i, al mateix temps, l'acolliment de la «veu dels qui no tenen veu» a l'inte-

Herder, 1975; *The Heretical Imperative. Contemporary possibilities of religious affirmation*, London: Collins, 1980; *Una gloria lejana. La búsqueda de la fe en una época de credulidad*, Barcelona: Herder, 1994.

88. Berger, *Rumor de ángeles*, 170.

89. Lc 22,19.

90. *Apostolicam Actuositatem*, 7. Vegeu la introducció a l'edició dels documents del Concili Vaticà II, feta pels professors de la Facultat de Teologia de Catalunya: *Concili Vaticà II. Constitucions, Decrets, Declaracions*, Edició bilingüe en llatí i català, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, pp. 158-171.

rior de l'Església. Recorda a tots i cadascun dels cristians que la fe que no es realitza en l'amor és una fe que està ferida de mort.⁹¹

El quart evangeli expressa aquesta íntima relació entre eucaristia i caritat d'una manera radical quan, en lloc de narrar la institució de l'eucaristia, com fan els evangelis sinòptics, posa en el seu lloc l'escena de Jesús que «renta els peus» dels apòstols i n'explica el significat d'una manera pedagògica i orientadora del futur, tot afirmant: «Ara que heu entès tot això, feliços de vosaltres si ho poseu en pràctica.»⁹²

L'eucaristia, doncs, és una anticipació, precària però real, de la plenitud vers la qual s'encamina tota l'acció pastoral i especialment la pastoral social, perquè en l'Església tot ha d'estar al servei de la caritat.

11. *L'excel·lència de la caritat*

Aquesta expressió de Pau en la carta als Corintis⁹³ posa en relleu allò que és l'essència del cristianisme. De fet, la caritat a què es refereix Pau brolla de la Caritat que és Déu. L'amor, inseparable de la justícia, fins i tot és l'energia que duu la justícia a la seva plenitud. Aquesta és la tesi de fons de l'encíclica programàtica del pontificat del papa Benet XVI, *Deus Caritas Est*.⁹⁴ Efectivament, l'encíclica esmentada situa l'amor com el nexa d'unió entre la Creació i la Història de la Salvació.⁹⁵ El document, al mateix temps que subratlla la perspectiva espiritual, destaca la perspectiva corporal de l'amor.⁹⁶

A la llum de la Història de la Salvació, l'amor humà il·luminat per la Paraula es va transformant, humanitzant i divinitzant.⁹⁷ Tanmateix, solament en Jesús de Natzaret l'amor diví i l'amor humà es troben en una sola persona i esdevenen la «bona nova» de l'esperança per a la humanitat de tots els temps.⁹⁸

La revelació divina dóna les claus del sentit últim de l'existència humana, la qual solament pot arribar a la plenitud del sentit per mitjà d'una vida realitzada en la fe/caritat. Es tracta d'anar creixent dins una vivència de l'amor que articula i integra l'autoestima, l'obertura interior als altres i la confiança absoluta en l'amor a Déu. És aleshores quan ens adonem que, en la perspecti-

91. Jm 2,14-17.

92. Jn 13,17.

93. 1Co 13,13.

94. L'encíclica *Deus Caritas Est* del papa Benet XVI fou signada el 25 de desembre del 2005 i publicada el 25 de gener del 2006.

95. *Deus Caritas Est*, 2-18.

96. *Ibid.*, 2-6.

97. *Ibid.*, 8-11.

98. *Ibid.*, 12-15.

99. *Ibid.*, 19.

va de l'evangeli, la pràctica de la justícia brolla de la fe⁹⁹ i condueix a la caritat.¹⁰⁰

Aquesta és justament l'entranya de l'Església i el nucli de la seva missió en el món.¹⁰¹ La comunitat cristiana realitza aquesta tasca per mitjà de la pastoral profètica, litúrgica i estructural-educativa.¹⁰² Acollint i oferint la Paraula, il·lumina el camí de la història de la humanitat i anuncia l'esperança del sentit definitiu de la vida. Celebrant el Sagrament, proclama que l'amor és més fort que la mort i anticipa la realització escatològica de la humanitat en la seva plenitud. Acompanyant les persones i les comunitats, n'estimula el creixement en la llibertat, la justícia, l'amor i la pau. El repte actual, justament, rau en la capacitat de viure la vida evangèlica —l'esdeveniment pasqual— en els nous escenaris de la nostra societat.¹⁰³

12. Conclusió: «Rentar els peus» davant el dolor de món

El compromís social dels cristians i l'anunci explícit de l'evangeli són les claus antropològiques i teològiques de la pastoral missionera de l'Església en el món contemporani. Efectivament, en el seu darrer ensenyament als Apòstols, Jesucrist va resumir tot el seu missatge amb el gest de «rentar els peus» i ho va explicar posteriorment als seus deixebles d'una manera clara i senzilla. Aquesta fou la clau de l'alegria de l'Església que va néixer de la Pasqua/Pentecosta, i continua essent l'entranya de l'Església d'avui i de tots els temps.

Ramon PRAT I PONS
 Professor de Teologia Pastoral
 Facultat de Teologia de Catalunya

100. Ibid., 26-29.

101. Ibid., 30-31.

102. Hi ha una vivència de la caritat eclesial articulada a l'entorn de la pastoral social i especialment mitjançant la institució *Caritas*. Tanmateix, l'exercici més important de la caritat és el que l'Església realitza, d'una manera transversal, mitjançant la seva acció profètica realitzada amb amor (evangelització, catequesi i teologia), l'acció litúrgica arrelada en l'amor de Déu (eucaristia, sagraments i pregària) i l'acció educativa (acompanyament de les persones, les comunitats, els moviments, les parròquies, els consells de pastoral...) com la manifestació específica de la fe/caritat en la quotidianitat. Cal afegir-hi que hi ha una caritat difusa en el compromís de la vida diària dels cristians dins el treball, la família, el temps lliure, les aficions, el compromís econòmic, social, polític i cultural. Aquest compromís és el testimoni de l'estil de vida evangèlic, que defensa la dignitat de la persona, de la societat i la història.

103. Vegeu «Los nuevos escenarios de la Iglesia en la sociedad española. En el 40 aniversario de la Gaudium et Spes» i, més en concret, l'article «Significado de la Constitución Gaudium et Spes y misión evangelizadora de la Iglesia», *Cuadernos Instituto Social León XIII*, 4 (2005) 55-66.

Summary

The article considers the relationship between social commitment and evangelization. It starts with the tensions this articulation generates, the challenges and the signs of hope. In a second stage, it elaborates some theological criteria of discernment in the light of pastoral theology. Finally, it suggests some operating guidelines to orientate the action of the Christian community. In the conclusion, the article shows in the narration of the “washing of the feet” of the Fourth Gospel, a symbolic icon of the synthesis between commitment and evangelization.